

Lapsepõlvemeenutusi laste ja noorte elu aspektist

Tööleht

Ülesanne 1. Foto

Vaadake fotot 7 sekundit. Seejärel vastake fotot vaatamata õpetaja küsimustele.

Lendre, A., Loo, A.: *Paide gümnaasiumi I klassi ekskursioon Saaremaale 1938. a. kevadel.*
EKLA-11262-66407-29982

Ülesanne 2. Rühmatöö materjalid

I rühm

Lugege rühmas läbi allikas teemal lapsepõlvemeenutused ja pange selle põhjal kokkuvõtvasse tabelisse oma rühma teema kohta kirja kõige olulisem mõte.

Minu esimene koolipäev oli hoopis erinev praeguse aja laste omast. See tuli juhuslikult. Olin viie aastane. Sügisene aeg. Ilmad olid veel küllalt soojad. Muidugi jooksin ringi paljajalu. Teised, suuremad lapsed läksid kooli ja hõiksid ka mind: „Lähme kooli, mis sa siin üksi ringi jooksed!“. Mina võtsin kutset tõsiselt ja nii ma läksingi teiste lastega koos kooli. Tõenäoliselt oli see 1919. a. sügis. Kool oli meil oma küla talutares, minu kodunt umbes 200 m. Sel ajal olid külakoolid täiesti korraldamata. Ei olnud maja, kuhu kooli sisse panna, ei olnud minimaalsetki sisustust ega ei olnud ka kutsega õpetajaid, kuna alles lõppenud ilmasõda oli kõik elu segamini löönud ja sõja jäljed olid veel likvideerimata.

Koolis klassiruumis (koolil rohkem kasutada ei olnudki kui üks ruum) olid pikad, üle kogu klassi ulatuvad laudad ja sama pikad pingid. Pingid laudadega ühenduses ei olnud. Laudade kuju oli lähedane praeguse aja koolilaudadele. Mina muidugi istusin ka pingile, kus oli vaba koht, kellegi sõbra kõrvale. Tund algas. Õpetaja, väheldast kasvu, umbes 40. aastane mees, valgete murtud nurkadega kõva krae kaelas ristlipuga, hakkas midagi rääkima, millest ma midagi aru ei saanud. Vahel ta küsis ka midagi mõne õpilase käest, see tõusis üles ja vastas.

/---/ Viimaks õpetaja tõi peremehe toast suure pajakaane, mis oli aja jooksul keetmisest ja tarvitamisest mustaks tõmbunud, riputas selle seinale ja hakkas sellele kriidiga numbreid peale kirjutama. Ma tundsin sel ajal numbreid küll, aga milleks neid kirjutati mõned ülespoole, mõned nende alla, sellest ma ei saanud midagi aru.

/---/ Kui siis ükskord kõik lapsed välja tormasid, nende hulgas ka mina, pistsin kohe mütsi pähe ja kodu poole liduma. Teised lapsed hõiksid küll järgi „Kus sa jooksed, ega veel koju ei minda, veel on kaks tundi!“ Ei mind suutnud ükski asi pidada. Jooksin koju ja olin õnnelik, et veel terve nahaga pääsesin.

Peeter Vaarik: *Elu Keerises I (1941-1951)*
EKLA-11199-51235-35914 lk 11-12

II rühm

Lugege rühmas läbi allikas teemal lapsepõlvemeenutused ja pange kokkuvõtvasse tabelisse kirja oma rühma teema kohta kõige olulisem mõte.

Millised olid meie, Eesti Vabariigi asunikutalu laste mängud ja mänguasjad?

Poest ei ostetud midagi. Siiski, ostis ema nukupea, õmbles sellele keha ja riided. Hiljem valmistasin mina ise riidest nukkusid. Meie olime varakult iseseisvad ja meie mängud olid seotud loodusega, nad jäljendasid vanemate töid ja täiskasvanute tegemisi. Loodus oli meie mängumaa. Me rõõmustasime iga lille, puulehe, rohulible üle. Kraav sobis oruks, tema kallas mäeks. Rohi metsaks.

Isa rääkis meile palju muinasjutte. Ta oli neid õppinud oma emalt, kes oli tole aja kohta haritum. Ta oli musikaalne.

Oma mängud mõtlesime ise välja ja mänguasjad tegime samuti ise. Näiteks linaseemne kuivatamise riulid kujundasime poeruumiks. Voolisime, kuivatasime savist präänikud, saiad. Kruus sobis suhkruks, soolaks, liiv- jahuks. Kivikesed kommideks. Palju asju sai valmistatud puuokstest, kanasulgedest. Puulehed olid rahaks. Nii me kordamööda ostsime-müüsim.

Puupulkadest valmistasime karjakopliid, lauajuppideid sai ehitada hooneid. Loomadeks olid käbid. Kuusekäbid – lehmad, männikäbid – lambad. Loomi oli vaja karjatada, lauta ajada. Valmistasime neile heina. Kitkusime rohtu, kuivatasime, tegime heinakuhjad.

Poisid meisterdasid mänguasju puust, saagisid ja lõikasid hobused, saanid, vankrid. Iga huvitav puuoks oli suur leid. Meisterdamine valmistas tõelist rõõmu.

Olid saanisõidud – kelgutamine mäel, karusell tiigi pääl. Tol ajal olid lumerikkad talved ja kuumad suvepäevad. Meie õue tuiskas suuri hangid. Sai kaevata koopaid ja treppe, kindlustusi vaenlaste vastu. Mängisime lumesõda. Mängisime naabrilastega peitust ja pimesikku.

Kogu aeg tuli midagi välja mõelda ja kombineerida. Suvel käis mäng kiirustades, kuna ootasid kohustused – loomade karjatamine, umbrohu kitkumine peenardelt või kartulivagude vahelt rohu kitkumine sigadele.

Ostaseva, Eriede: *Mälestused 1926-1949* +

M. Laari kaaskiri ja Viru maakonnast Iisaku vallast küüditatute nimekiri
EKLA-11170-33865-08624

III rühm

Lugege rühmas läbi allikas teemal lapsepõlvemeenutused ja pange kokkuvõtvasse tabelisse kirja oma rühma teema kohta kõige olulisem mõte.

1.oktoobri sügisel isa käe kõrval läksin Neeruti mõisa juurde ja nimelt kooli 1. klassi. Isa ajas juttu koolijuhatajaga ja andis raamatute raha kooliõpetaja kätte. Kooli lugemise raamatuks oli M. Kampmanni „Kooli lugemik“ ja rehknurra raamatuks A. Maramaa „Aritmeetika ülesannete kogu“. Istusin koolis mitme poisiga – Brandi Karlaga, siis Stricki Rudolfiga ja Nupu Albertiga.

30. novembril tuli Karl¹ kroonust koju. 1. detsembril [1924]² oli varahommikul Tallinnas „mäss“, s.o. tööliste relvastatud ülestõus. Isa käis sellel päeval Kadrinas ja ütles, et raudteeliini mööda – õhus võrdlemisi madalalt sõitsid kaks lennukit. Saime kuulda sellest hiljem ajalehest. Kui oli mässu ohvrite matus, kellede hulgas oli ka teada minister K. Kark, siis koolis oli aktus, mille pidas koolijuhataja ja tõi grammofoni klassi, millelt tuli laul „Jumal sul ligemal“. See oli mul ka esimest korda, kui kuulsin grammofoni mängu. Ühtlasi koolis õpetati ja räägiti neist punastest kommunistidest, kelle meie väed Vabadussõjas võitsid ja ajasid Narva taha ja kes ikka veel püüdsid pead tõsta, et meie igapäevast rahulikku elu segada.

Tulid jõulud. Jõuludeks saime kooli tunnistuse, minul esimene. Kooli vaheaeg oli nii, et peale kolmekuninga päeva läksime kooli. Koolis oli aga ka jõulupuu ja seda ka koolilaste ettekannetega. Minu ilulugemine oli kooli raamatust: „Oma Juku“ (Minap see olen see pisike poissi, see memme oma Juku jne.). Läksin lavale, vaatasin palju rahvast ja salmid kadusid peast ära ning lugemine läks segi. Jõulu ajal käisime Lustimäe noored Kardinas palvelas laulmas ja deklameerimas. /---/ Väljaminekuid oli, sissetulekuid vähe, sellepärast talvel isa müüs ära „Võnta“, peaaegu kaheaastane sälg, kes oli väga tubli hobune, selle eest said 24 500 marka. Aasta oli juba 1925. Kevadel lõpetasin I klassi.

Kastemäe, Arnold: *Kroonika Strick-Kastemäe suguvõsast*
 19. saj algusest kuni 1926. a lõpuni
 EKLA-11206-49207-36792

1

Jutustaja vend

2

Toimetaja märkus

IV rühm

Lugege rühmas läbi allikas teemal lapsepõlvemeenutused ja pange kokkuvõtvasse tabelisse kirja oma rühma teema kohta kõige olulisem mõte.

See oli Põltsamaal 1932. aastal, kui ema ütles, et mul tuleb minna üle tänava Pistohlkorsi lastega mängima, et ma lasteaias õpitud saksa keelt ära ei unustaks. /---/
/

Kui ma olin 8-aastane ja oli „Tasujat“ ja Vilde „Esimesi triibulisi“ lugenud, hakkas mind huvitama mõisnike ülbuse ja üleoleku probleem. Selle nähtusega puutusin kokku Bockide juures. Olime õuepoolisel lahtisel verandal, kui sepapoiss tõi hoovile hobuse. Vana Bock tõstis hobuse jalgu ja uuris, kuidas see on rautatud. Saelle järel tõstis hobuse jalgu ka sepapoiss. Aga siis käratas vana Bock, et kui tema on juba hobuserauda kontrollinud, siis sepapoisil pole enam õigust hobuse jalgu vaadata. Kõik see kõlas kanges ja kentsakas eesti keeles. /---/

Üldiselt selgusid meie seisuste vahed, kui Pistohlkorside poole tuli külla Saksamaalt üks daam. Nora oli nii erutatud ja ärevil, kui ta mulle näitas külaliste kleite ja kingi. Nora seletas, et see daam on Reichsdeutsche. See tiitel olevat peaaegu sama kõrge kui aadel. Sellest alamal on Volksdeutsche ja nendest allpool veel on eestlased. Imelik, et ma selle kõneluse juures ei mäleta solvumistunnet. Aga võibolla sellepärast, et mui isa nimi oli enne eestindamist Siegfried Leberdorff.

See saksa daam tõi lastetuppa läikival kriitpaberil trükitud žurnaali „Hitler und Kinder“. Selles oli palju fotosid, kus Hitler hoidis süles ilusaid blonde tüdrukukesi. Mõnel pildil seisis Hitler tribüünil ja sajad emad sirutasid tema poole oma lapsukesi. Kui uurisin, kas Führeril endal ka on lapsi, siis seletas mulle Eric³ aukartustest väriseva häälega, et Hitler on pühendunud riigi ja rahva juhtimisele ja ta enda perekond ainult segaks teda. /---/

1939. aastal lahkusid Eestis ka Pistohlkorsid ja nende edasisest saatusest ei tea ma peaaegu midagi. /---/

Rajasaar, Õnne: *Lapsepõlvemälestusi baltisakslaste elust 1932 - 1939 + kirjavahetus Mart Laariga*
EKLA-11248-51819-57500

V rühm

Lugege rühmas läbi allikas teemal lapsepõlvemeenutused ja pange kokkuvõtvasse tabelisse kirja oma rühma teema kohta kõige olulisem mõte.

1938. aastal avanes meil võimalus nädalapäevad Saaremaal matkata. Matk teostus Saaremaale laeval Pärnust. /---/

On külm udune juunikuu varahommik. Ruttan jaama, käes paar pisipakki. Teel liitub minuga ka teisi meie klassi õpilasi ja kiirel sammul jätkame ühiselt teekonda. Juba olemegi jõudnud jaamahoone ette. Siia on kogunenud umbes pooled minu klassikaaslastest, et sooritada ekskursiooni Saaremaale. Kõigil on külm, räägitakse vähe ja tasa. Igaüks seisab pakike näpuotsas ja mõtled, kuis möödub see ekskursioon.

Aga kaua ei saa me säääl mõtiskella, sest juba seisab meie ees uus roobasomnibus⁴ ja astume sisse. Selgub, et paar reisikaaslast on veel puudu ja me jääme neid ootama. Ja säääl jooksevadki veel mõned. Ainult üks, vaatamata meie ootustele, ei ilmu. Paari sekundi järel liigume kiiresti läbi metsa ja põldude Türi poole. /---/. Ja kui jõuame Türi, ei mõtle enam keegi sellele, et pidi täna nii vara tõusma ja et väljas ikka veel üsna jahe on, sest päike pole veel tõusnud. Ootame Türi üsna kaua Tallinna rongi. /---/ Kui me nüüd uuesti rongi istume, et Lellesse sõita, võib iga reisija näha, et oleme röömsad ekskursandid ja et oleme tulvil täis ootusi näha Saaremaad, mis siin mandril nii mõnelegi muinasjutulisena näib. Aga juba olemegi Lelles ja väljume ronist, et oodata Pärnusse sõitvat rongi. Meil tuleb ligi neli tundi oodata. Asetame pakid kuhugile kuuri ja siirdume Lelle alevikku vaatame./---/ Istume jälle rongis – nüüd sõidame Eesti suurima kuurordi poole. Sõidame Pärnusse. Vist keegi meist pole enne käinud Pärnus, aga sellest kuulnud, ja, seda on meist igaüks. Eks ekskursantide meeolu on lihtsalt ülekeev. /---/ Rong jõuab pika sõidu järel siiski sihtkohta. Olles teinud linnas paar väikesemat ostu, otsustasime minna ujuma. /---/Päälle suplust sööme lõunat ja paar portsjoni jäätist, kuigi ilm on ennem külm kui soe.

/---/Saabunud on õhtu. Koguneme ja liigume sadama suunas, et jätkata teekonda nüüd juba laeval Kuressaarde. Sõidame aurikul „Endla“, see on päris suur valge aurik./---/ Kuid väga aeglaselt liigub laev. Hommik on külm ja udune. Otse üdini tabab niiskus./---/ Laev peatud sadamas. Nagu käega on pühitud kõikide nägudelt nukrus ja väsimus. Võtame oma pakid ja röömsalt läbi hommikuse udu liigume sadamas ootavale rongile. See rong, ainuke Saaremaal, on väga väike ja liigub õige aeglaselt./---/ Sõidame keset kadakalisi karjamaid ja kiviseid põlde. Säääl eemal on Kuressaare, peagi oleme kohal.

Lendre, A., Loo, A.: *Paide gümnaasiumi I klassi ekskursioon Saaremaale 1938. a. Kevadel.*
EKLA-11262-66407-29982

4

Roobasomnibuss – mootorvagon, mis liikus rööbastel

Rühm VI

Lugege rühmas läbi allikas teemal lapsepõlvemeenutused ja pange kokkuvõtvasse tabelisse kirja kõige olulisem mõte.

Olen muidugi vanemaile tänulik, et nad mu kooli panid. Võimalik, et oli ka neid, kes majanduslikel põhjustel ei saanudki keskkooli. Mäletan täpselt, millised sukad mul olid, sest need, mis said sügisel ostetud, pidasid vastu kevadeni, kuni enam parandada ei saanud. Kui nad olid pesus, olin paljajalu. Kleitidega oli veelgi täbaram lugu. Koolis tuli olla villase vormiriietusega ja õpetajad karistasid, et ei tohi higistada. Aga just hirmuga higistamine tekkiski. Nüüd on hea, tütarlastel on seelik ja pluus eraldi, vaheta pluusi nii tihti kui soovid. Narr oleks olnud hakata kõlmi veega higistamist maskeerima. Koolis oli meil sõjaväelise õppuse õpetaja, keegi leitnant, kes pani alati tüdrukuid turtsuma, kui ta lõhnaõlipilv taga, kusagil uitas. Klassijuhataja ütles, et liig agaratest õpilastest kujunevad hädavaresed. Kuigi vihje oli aadressita, arvasin selle enda kohta käivat. Etteütles oli lause: „Elus pettutakse ja hukkutakse“. Tõmbusin veel enam endasse.

Samal ajal lõi vend ülikoolis vanemate vaevaga kogutud raha kergekäeliselt läbi, ilma et nood oleksid seda teadnudki. Et oleks lootust head kohta saada, nii ta rääkis, tuli minna korporatsiooni ning seal ministrite poegadega koos lõbutseda. Vend oli enda jutu järgi eeskujulik korporant, ei ajanud klaase ümber ja sai rebasesisusest edasi lühendatud ajaga.

21. juunil 1940 olin Tallinnas tädi Ida juures Kadriorus. Täditütar tuli väljast ja teatas ähmi täis häälega, et mingid inimesed marssinud tänaval punaste rätidega. See oli meile kõigile suureks üllatuseks. Ka maal polnud varem midagi vastavast kavatsusest kuulda, kuigi talumehi ei saanud apoliitilisteks pidada. Kõnealust episoodi hakati hiljem „revolutsiooniks“ nimetama. ENEs seisab: „revolutsioon“ – ühiskonna põhjalik ümberkorraldus, mille teostavad rahvahulgad. Kuna rahvahulkadel polnud tookord asjast aimugi, siis polnud mingit revolutsiooni. Kui kuulsin, et Eesti Vabariik muudeti Eesti NSVks ja et on olemas Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit, siis jagas mu 15-aastane mõistus ära, et on kavalalt tehtud ja et järgmine samm on liitumine Nõukogude Liiduga.

Voormansik-Voore, Hella: *Mälestused, lugusid perekonna-ajaloost,*
fotod Vaivara kultuurielust; 17. sajand – 1981
 EKLA-11285-58387-65262

Rühmatöö kokkuvõttev tabel

Rühm	Kõige olulisem mõte?	Mis teid allikas üllatas?
1		
2		
3		
4		
5		
6		

Ülesanne 3. Intervjuuküsimused

1. Kirjelda oma lapsepõlve. Too näiteid järgmistest valdkondadest: kool, riietus, mängud, vaba aeg, ekskursioonid, sõbrad.
2. Mis on Sinu lapsepõlve kõige positiivsem mälestus? Mis on Sinu lapsepõlve kõige negatiivsem mälestus? Too näiteid!
3. Mis Sulle koolis meeldis? Mis Sulle koolis ei meeldinud?
4. Kus Sa lapsepõlves elasid?
5. Millised olid Sinu kohustused perekonnas?
6. Milline on Sinu lapsepõlve kõige eredam mälestus?

